

ves isthæc dicit? quia ipse Prophetas nullo pro-
fus fructu audiverat; quæ enim ab illis prodita
extabant ea propalam contempserat fabula-
rumque loco haberat. Ex qua re conjecturam
faciebat, suos quoque fratres ita comparatos
esse. Volebat enim ita dicere: Illi nunc ratio-
nantur, ut quondam ego: nempe, quis inde ali-
quando rediit? quis ea quæ apud inferos sunt
enarravit? Ea propter si quis ex mortuorum
grege ad illos accederet non denegaret illi
fidem, verum dictis illius studiosè intenderet.»

31. **AIT AUTEM (ABRAHAM) ILLI: SI MOYSEN ET
PROPHETAS NON AUDIUNT, NEQUE SI QUIS EX MOR-
TUIS RESURREXERIT, CREDENT.** — Dico enim La-
zarum resuscitatum esse phantasma, vel illusio-
nem demonum: S. Scriptura autem Mosis et
Prophetarum est divina, et sanctam habet auctori-
tatem, summeque apud fideles (quales erant
Judæi) est fidei et ponderis, juxta illud S. Petri,
epist. II, cap. I, vers. 19: «Habemus firmiorem
prophetiarum sermonem, cui beneficiis atten-
dentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.»
Verissimum id esse patet ex resuscitatione alteri-
us Lazari et Christi ipsius; utramque enim
credulam sunt Judæi, nec ob eam in Christum
credere voluerunt, *Luce XVII.* Simili modo Petrus,
triennalis mortuus a S. Stanislaw, Episcopo
Cracoviensi, suscitatus, ut testimonium coram Bo-
leslaw rege perhiberet, sibi ab eo venditum fuisse
agrum; eo prohibito, cum multi eum interroga-
rent de rebus alterius sæculi, nihil respondit,
sed hoc: «Habetis Moysen et Prophetas; non ad
evangelizandum, sed ad testificandum missus
sum.» Ita habet Breviarium Polonicum, die 13
maji. Dives ergo omnium quæ petiit tulit repul-
sam, quia scriptum est: «Qui obturat aurem
suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit,
et non exaudietur,» *Proverb. XXI, 15.*

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, docet Christus cavendum esse scandalum pusillorum, dandam veniam peccanti, fidem acendam, ut possit transferre montes. Secundo, vers. 7, per parabolam, vel potius exemplum familiarem, docet ut licet bona faciamus, tamen estimemus nos servos inutiles, quia quod debuimus facere, fecimus. Tertio, vers. 11, curat decem leprosos, jubetque ut ostendant se sacerdotibus. Quarto, vers. 20, querentem quando veniet regnum Dei? describit suum adventum ad judicium; atque eum fore inopinatum, uti fuit divinum tempore Noe, et incendium Sodome tempore Lot. Quare ad eum omnes sancte vivendo se comparare debere, quia ex eodem loco tunc tunc assumetur, alter relinquetur.

Primum partem audivimus Matth. XVIII, 7 et 21, et Matth. XVII, 19; quartam, Matth. XXIV, 25 et seq. Superset ergo hic secunda et tertia explicanda.

1. Et ait ad discipulos suos: Impossibile est ut non veniant scandala; vae autem illi per quem veniunt. 2. Utilis est illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus, et projecia-

Moraliter: ex hac parabola, vel potius histor
discimus primo, Deum distribuere sortes homi-
num, ac fecisse ut hi sunt divites, illi pauperes:
quisque ergo sua sorte, in qua a Deo positus est,
contentus vivat, ac pauperes pro foribus in sepe
tolerantiam, divites vero per largam beneficia-
m succurrendo pauperibus oculum promerantur.
Hæc enim historia Christus vult probare id
quod dixit vers. 9: «Facite vobis amicos de
mammona iniquitatis, ut, cum desereritis, recipiant
vos in æterna tabernacula.» Ideo enim dives
ab Abraham et Lazaro non est receptus, quia
non fecit eleemosynam.

Secundo, pauperes, mendicos, ulcerosos despi-
ci non debere, sed suscipi et juvari; quia, ut
ait S. Gregorius, *hom. 40*: «Quos morum in-
firmis vulnerat, medicina pauperum curat, ac
sepe latet margarita in sterquilino,» id est virtus
et sanctitas latet in corruptibilitate corporis
et abiectione paupertatis. Exemplum addit S. Gre-
gorius S. Romule, quæ in paupertate et paralyti
moriens, cum angelorum choro et concentu ecclesiæ
est in cælum. Adde quoque: «Quodlibet Lazarum
querimus, invenimus quotidie Lazarum; etsi non
querimus, cernimus. Ecce importune se pauperes
offerunt, rogant nos, qui tunc pro vobis interces-
sores veniunt. Certè nos omnino rogare debemus,
sed tamen rogamur. Videte si negare debemus
quod petimur, quando patroni sunt qui petunt.»

Tertio, divites in suis divitiis non debere con-
fidere, superbire, epulari et lascivire; utpote
quæ caduca et breves sunt, ac in morte relin-
quende: quare eis cor non apponant, sed in
Deo illud figant, Deique amore in pauperes illas
expendant. Plura vide apud S. Chrysostomum,
homiliis quatuor *De Lazaro*, in fine tomi II;
S. Gregorium, *hom. 40 in Evang.*; S. Augustinum,
serm. 110 et 227 De Tempore.

S. Hieron.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

tur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis. 3. Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; et si penitentiam egerit, dimitte illi. 4. Et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me; dimitte illi. 5. Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem. 6. Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare et transplantare in mare, et obediet vobis. 7. Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe; 8. et non dicat ei: Para quod cenem, et præcinge te, et ministra mihi donec manducem et bibam, et post hæc tu manducabis et bibes? 9. Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit quæ ei imperaverat? 10. Non puto. Sic et vos, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. 11. Et factum est, dum iret in Jerusalem, transibat per mediam Samariam et Galilæam. 12. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurserunt ei decem viri leprosi, qui steterunt a longe; 13. et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri. 14. Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt. 15. Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum, 16. et cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens: et hic erat Samaritanus. 17. Respondens autem Jesus, dixit: Nonne decem mundati sunt? et novem ubi sunt? 18. Non est inventus qui rediret, et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. 19. Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te salvum fecit. 20. Interrogatus autem a Phariseis: Quando venit regnum Dei? respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione; 21. neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est. 22. Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis. 23. Et dicent vobis: Ecce hic, et ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. 24. Nam signum fulgur cœlestis de sub cœlo in ea quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua. 25. Primum autem oportet illum multa pati, et reprobari a generatione hac. 26. Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit in diebus Filii hominis. 27. Edebant, et bibebant; uxores ducebant, et dabantur ad nuptias, usque in diem qua intravit Noe in arcam; et venit diluvium, et perdidit omnes. 28. Similiter sicut factum est in diebus Lot: edebant, et bibebant; emebant, et vendebant; plantabant, et ædificabant; 29. qua die autem exiit Lot a Sodomis, pluit ignem et sulphur de cœlo, et omnes perdidit: 30. secundum hæc erit qua die Filius hominis revelabitur. 31. In illa hora, qui fuerit in tecto, et vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; et qui in agro, similiter non redeat retro. 32. Memores estote uxoris Lot. 33. Quicumque quæserit animam suam salvam facere, perdet illam; et quicumque perdidit illam, vivificabit eam. 34. Dico vobis, in illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, et alter relinquetur; 35. duæ erunt molentes in unum: una assumetur, et altera relinquetur; duo in agro: unus assumetur, et alter relinquetur. 36. Respondentes dicunt illi: Ubi Domine? 37. Qui dixit illis: Ubiicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ.

8. **ET DIXERUNT APOSTOLI DOMINO: ADAUGE NOBIS
FIDEM.** — Dixerunt hoc Apostoli, postquam non
potuissent egredere demonium lunaticum, idque
ob parvam eorum fidem, ut ait Christus: tunc
ergo majorem petiverunt, dicentes: «Adauge
nobis fidem,» ut patet ex hoc loco collato cum
illis quæ dicit Mattheus, XVII, 19; utrobique enim
Christus idem respondet, vim fidei ut grani si-
napis tantam esse, ut transferat montes.

6. **DIXIT AUTEM DOMINUS: SI HABUERIS FIDEM
SICUT GRANUM SINAPIS** (quod parvum quantitate,
potestate est magnum, ait Chrysostomus; insinuat
ergo minimum fidei magna posse; et feda:
Fides perfecta, ait, est granum sinapis: in facie
est humilis, in pectore fervens), DICETIS HUIC AR-
BORI (vicinæ, quam ostendebat Christus) MORO:
ERADICARE, ET TRANSPLANTARE IN MARE, ET OBIEDIET
VOBIS. — *Pro moro, Mattheus XVII, 19, habet mortis*

Morus ar-
borum
piscinam
ma; unde
dicitur?

utrumque ergo dixit Christus. Allegorice morus dicitur quasi *piscina*, id est stulta arbor per antiphrasin, quia arborum est sapientissima; nam non emittit flores nisi transacto frigore, ne ab illo deutilantur. Morus ergo significat Evangelium crucis Christi, quod Gentilibus videtur stultitia, fidelibus autem est Dei virtus et sapientia, I Cor. ii. Unde S. Augustinus, lib. II *Quaest. Evang.*, *Quaest. XXXIX* : « Dicant ergo, ait, illi servi per similitudinem huius arbori moro, hoc est ipsi Evangelio crucis Dominice, per poma sanguinea, tanquam vulnera in ligno pendentia, victum populis praebitura: dicant ergo illi ut eradicetur de perfidia Iudeorum, et in mare Gentium transferratur atque plantetur; haec enim domestica servitute asquendi et sitienti Domino ministrabunt. »

Sic et Beda: Morus, ait, cuius colore sanguineo fructus et virgula rubent, est Evangelium crucis, quae per fidem Apostolorum, de Iudeis, ubi velut in stirpe generis tenebatur, verbis praedicationis aradicata, et in mari Gentium plantata est. Addit Glossa: Folia mori subjecta serpenti illi nocem afferunt; sicut verbum crucis cuncta animae toxica et venenata perimit. Ex adverso S. Ambrosius, Chrysostomus et Glossa per morum accipiunt diabolium, quem fides Christi expellit et in abyssum precipitat. Audi S. Ambrosium: « Fructus ejus (mori) primum albet in flore, deinde jam formatus irrutilat, maturitate nigrescit. Diabolus quoque ex albeni angelicae flore naturae et potestate, nullante praeparatione dejectus, tetro inhorruit odore peccati. In tibi illum arbori moro dicentem: Eradicare, et jacere in mare; cum legionem eiecit ex homine, in porcos transire permittit; qui exagitatus diabolico spiritu, se in maria demerserunt. »

Audi S. Chrysostomum, in *Catena*: Ut mori frondibus vermes (bombyces, ex frondibus morientes sericum) aluntur, sic diabolus per cogitationes ab eis exortas, alit in nobis vermem perpetuum: sed hanc morum potest fides ab animalibus evellere et in abyssum demerere.

Denique Arabicus pro *moro* vertit *sycomoro*, id est *sycomoro*, de qua *cap. xix. 4*. Porro, Christus vim fidei extollit, ut Apostolis ejus accendat et augmentum postulandi majus desiderium injiciat; volebat enim postulantes augere fidem, qui postulandi mentem et desiderium eis iniecerat. Unde et postea eis fidem adauxit, praesertim cum Spiritum Sanctum in eos misit in Pentecoste. Hinc et vi excellentis fidei tam mira et tot miracula pararunt, totumque orbem converterunt. Quare ne in tantis operibus superbiat, et vane gloriarentur, Christus sequenti parabola docet eos humilitatem, ut dicant: Servi inutilis sumus.

Vers. 7. 7. QUIS AUTEM VESTRUM HABENS SERVUM ARANTEM PARVULUM AUT PASCENTEM (oves vel boves, ut legit S. Augustinus, lib. II *Quaest. Evang.*, *Quaest. XXXIX*), QUI REGRESSO DE AGRO DICAT ILLI: STATIM TRANSI (intra in triclinium; Arabicus, *ascende*) ET RE-

turne, — et accumbe mensae, comede, vires restaura. Refundit hic Christus vanam gloriam Apostolorum, ut fide excelsa, mira et stupenda parantes, in his non gloriantur, sed Deo, cuius est propria, omnem operum gloriam ascribant. « Jactationis affectum evellit, ait Euthymius, qui boni operationem evelit. » Servum, non mancipium, ut volunt haeretici, sed mercenarium, qui ultra operas pactas, vel ab hero praecipias, potest aliud servitium, ad quod non obligatur, hero impendere.

Ubi nota haeretico hoc loco abuti contra bonorum operum merita; sed immerito. Nam hic servus vere mercedem diurnam, ei ex pacto debitam merebatur, ut patet, sed non merebatur ut herus ei gratias ageret; quia non solent heri servis, quibus mercedem laboris persolvunt, agere gratias; haec enim aguntur operi gratuito et gratis praestito: agimus enim gratias pro beneficio, quod gratis nobis confertur: ergo et nos qui servi Dei sumus, per opera a Deo praecipia, si ea praestemus, meremur vitam aeternam; sicut servus mercenarius laborans per diem meretur mercedem diurnam, ut patet *Mark. ix. 41*; *Math. x. 41*; *Apoc. xi. 18*, et alibi: licet enim opera nostra, quatenus nostra sunt, sint parvi et quasi nullius pretii; tamen quatenus manant ex gratia Christi, ideoque Christi capitis nostri sunt opera; hinc magni sunt valoris et meriti, adeoque aeternam gloriam merentur: gratia enim est semen gloriae; praesertim quia Deus ex bonitate sua immensa, operibus nostris ex gratia Christi factis, gloriam sempiternam pronuntiare dignatus est.

8. ET NON DICAT EI: PARA QUOD CORNEN, ET FRANGERE TE, ET MINISTRA HIBI, DONEC MANDUCEN ET BIBAN, ET POST HEC TU MANDUCABIS ET BIBES?

9. NUMQUID GRATIAM HABET SERVO ILLI, QUIA FECIT QUAE EI IMPERAYERAT? — Id est, puto quod non gratias agat servo: « Quia servo incubito necessitas ut faciat Domini mandata, » ait Theophylactus. Sic nobis incumbit necessitas faciendi omnia quae praecipit Deus, et novis semper studiis augendi priora, ait Beda. Sensus ergo est, *q. d.* ait S. Ambrosius: « Sicut tu non solum dicis servo tuo: Recumbe, sed exigis ab eo aliud ministerium, et gratias ei non agis; ita nec in te patitur Dominus unius usum esse operis aut laboris, quia dum vivimus, debemus semper operari. Ergo agnosce te esse servum plurimis obsequiis defeneratum. Non te praeferas, quia nihil Dei diceris: agnoscenda gratia, sed non ignoranda natura; neque te jactes si bene servisti, quod facere debuisti. Obsequitur sol, obtemperat luna, serviunt angeli. »

10. SIC ET VOS, CUM PEBERITIS OMNIA QUAE PRAECIPTA SUNT VOBI, DICITE: SERVI INUTILES SUMUS, QUOD DEBUISSIMUS FACERE, PEGNUS. — « Vae enim nobis si non fecissemus, » inquit S. Bernardus, *serm. 4* in *Psalm. Qui habitat*. Sic Apostolus

I Cor. ix. 16, ait: « Vae mihi est si non evangelizavero, » quia Deus praecipit mihi ut evangelizem.

Obijciunt haeretici: Christus hic suos fideles vocat servos inutiles, ergo ipsi suis meritis nil merentur, imo nil boni faciunt, quia nil utilitatis afferunt. Respondeo, antecedens esse falsum. Christus enim suus famulos non vocat inutiles, imo *Matthaeus. xvi. 23*, ait: « Euge, serve bone et fidelis, quia vix pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui; » sed monet ut quisque fidelis se ipsum vocet servum inutilem, ad vitandam vanam gloriam, et ad majus humilitatis incrementum, aequae ac meritum, ut docent S. Ambrosius et S. Chrysostomus, Theophylactus, Beda et passim alii: idque hoc sensu, non ficto et simulato, sed vero et sincero; quod scilicet implendo Dei praecipia iustitiae, nihil peculiare, nihil insigne, illustre et eximium fecerit, sed tantum id quod ex lege Dei facere debebat et ad quod sub poena peccati obligabatur. Ideo ergo inutilis est et dicitur, quia sola praecipia complevit, consilia vero et opera supererogationis omisit, ut explicat ipse Christus, dicens: « Omnia quae praecipia sunt; » et: « Quod debuimus facere, fecimus; » ac proinde talis communem tantum observationis praecipitorum mercedem, non vero eximiam illam observationis consiliorum Evangelicorum gloriam, coronam et aureolam assequitur, ut ait Paulus, cuius verba mox citabo.

Porro, cum nos humiliter dicemus: « Servi inutilis sumus; » tunc dicit Christus: « Euge, serve bone et fidelis, » etc., ait S. Chrysostomus.

Unde S. Bernardus, *tract. De Praecepto et dispensatione*, longiuscule ante finem, sic explicat: « Servi inutilis sumus, quae facere debueramus, fecimus. Ac si dicat: Si solis contenti estis praecipitis et traditionibus impositae legis, et non sponte etiam perfectionis vos consiliis et suavisioribus mancipatis, liberi quidem estis a debito, non tamen pro merito gloriosi; evasistis poenam, sed non acquisistis coronam. »

Hoc est quod Apostolus gratis evangelizans, cum posset alimenta a fidelibus exigere, I Cor. cap. ix. vers. 12, vocat gloriam suam; nam ipse subdit: « Si evangelizavero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit, etc. Quae ergo merces mea (insignis et illustris?) ut Evangelium predicans, sine sumptu (gratis) ponam evangelium. »

Secundo, etiam Paulus et ceteraque Apostoli et Religiosi observantes non tantum praecipia, sed et consilia Christi, vere dicere possunt: « Servi inutilis sumus, quod debuimus facere, fecimus. » Primo, quia Deo debemus animam, corpus, vitam et quidquid habemus, quod nunquam exsolvere possumus, quidquid boni agamus. Hoc enim debitum est infinitum, estque multiplex, sed maxime quadruplex. Primum est debitum

creationis; ex nihilo enim a Deo creati, totum quod sumus, debemus Deo creatori. Unde Plato in *Phaedone* ait hominem esse unam e possessionibus Dei. Audi S. Bernardum, *serm. De Quadruplici debito*: « Ecce, ait, in januis est, qui fecit caelum et terram, et creator tuus est, tu creatura; tu servus, ille dominus; ille fignus, tu fignentum. Totum ergo quod es, illi debes, a quo solum habes, illi praecipue Domino, qui et te fecit, et benefecit tibi, qui tibi ministras siderum cursus, aeris temperiem, fecunditatem terrae, fructuum ubertatem. Huic revera totis medullis, totis viribus servendum, ne forte indignationis oculo te respiciat et despiciat, et coterat in aeternum. »

Secundum est debitum emptiois et redemptionis; Christus enim nos a morte, peccato et gehenna emit et redemit pretio sanguinis sui: sumus ergo servi empti, imo mancipia Christi. Unde Apostolus: « Empti estis pretio magno, et eximium fecerit, sed tantum id quod ex lege Dei facere debebat et ad quod sub poena peccati obligabatur. Ideo ergo inutilis est et dicitur, quia sola praecipia complevit, consilia vero et opera supererogationis omisit, ut explicat ipse Christus, dicens: « Omnia quae praecipia sunt; » et: « Quod debuimus facere, fecimus; » ac proinde talis communem tantum observationis praecipitorum mercedem, non vero eximiam illam observationis consiliorum Evangelicorum gloriam, coronam et aureolam assequitur, ut ait Paulus, cuius verba mox citabo.

Quid addam jam pro relecto, et relecto hoc modo? Nec enim tam facile relectus, quam factus. Nam qui me semel et tantum dicendo fecit, in relecto profecto, et dixit multa, et gessit mira, et pertulit dura; nec tantum dura, sed et indigna. In primo opere me mihi dedit; in secundo se; et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo et redditus, me pro me debeo. Quid Deo retribuam pro se? Nam etiam si me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum? Tertium est, quia in baptismo abrenuntiantes Satanæ, nos totos mancipavimus obsequio Christi, in eoque ipse nos regenerans, fecit homines novos et divinos, qui essent templum Dei et Spiritus Sancti.

Quantum, quia ipse est principium et finis noster ultimus, ad quem omnes actiones dirigere debemus. Ipse enim promisit nobis celestem felicitatem et gloriam sempiternam, quae non est alia quam visio et fructus Dei. Vide Hieronymum *Platum*, lib. I *De Bono status relig.*, cap. iv et iv, ubi septem titulos servitutis nostrae recenset, ob quos non sumus nostri juris, sed Dei et Christi.

Hic adde « inutilis servus » nos esse respectu Dei; Deo enim, utpote immenso, ditissimo et felicissimo, nil utilitatis afferre possumus. Unde S. Augustinus, in *Psalm. xxxiv*: « Possideat te, inquit, ut possideas illum. Eris praedium ipsius, eris domus ipsius. Possidet ut prosit, possidetur

ut prosit. Numquid ut aliquid ei tu prosis? Nam dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non es egens.

Rursum «inutiles», quia in multis peccamus, ne sic multa opera nostra vel negligentia, vel vana gloria, vel alio vitio infecta sunt. Ad hæc actiones nostræ, si in se præcise, uti ab homine manant, spectentur, inutiles sunt ad promerendum Dei gratiam et gloriam, iuxta illud Apostoli, *I Corinth.* cap. iv: «Non sunt condigne passionibus huius temporis ad futuram gloriam que retribuetur in nobis.» Ha S. Augustinus, cuius verba mox citabo. Denique actiones nostræ omnes valoris et meriti dignitatem habent a gratia et promissione Dei, atque nobis, non Deo utiles sunt. Unde Arabibus vertit, *equidem nos servi inutilis sumus; fecimus enim quod nostra intererat.* Hinc rursum pro «inutiles», Græce est *εργατα*, id est inutiles, irriti, infirmi, defatigati, inepti, inhabiles, vani, nullius bonæ frugis, hebetes, nequam. «Cum bonus sit Deus, ait Euthymius, servus tanquam mercenarius utitur, et servitium eorum mercede rependit, ac debitum obsequium tanquam facinus egregium suscipit; et præmium tribuit, quod labores etiam excedat.» Similiter Cyrillus, in *Catena*: «Sic et Deus petit quidem a nobis famulatum iure servitii, verum quia clemens et bonæ est, honores laborantibus pollicetur, et supereminet sudoribus subjectorum benevolentia magnitudo. Vincit namque bonitas ejus id quod justum et æquum est.» Hæc Cyrillus.

Id faciabant monachi Alpenses, ad quos ita scribit S. Bernardus, *epist.* 452: «Inutiles vos reputatis, et tantales inventi estis. Hæc facere et inutiliter se reputare, apud paucos invenitur, et ideo multi admirantur. Hoc, inquam, hoc prorsus vos de illustribus reddit illustriores, sanctiores de sanctis, et ubicumque divulgatus est sermo iste, replevit omnia odore suavilatis.» Nam, ut idem ait, *serm.* 42 in *Cant.*: «Humilitas tanquam nardus spargit odorem suum, amore calens, devotione vigens, opinione redolens.»

Porro S. Augustinus, lib. II *Quæst. Evangel.*, Quæst. XXXIX, aliter explicat; pro *inutiles* enim vertit, *supervacui*, id est qui expleto omni opere jam quasi vacui expectant mercedem et gloriam quam postquam, que omnem laborem operumque valorem et dignitatem longe superat et transcendit. «Servi, ait, supervacui sumus, quod debuiimus facere, fecimus, nihil in nobis operis restat: cursum consummavimus, agonem perfecimus; reperet nobis inæquum justitiae: omnia enim dici possunt de illa ineffabili perfusione veritatis; et tanto magis omnia dici possunt, quanto minus aliquid digne dici potest: nam et lux est illuminatorum, et requies exercitatorum, et patria redeuntium, et esca indigentium, et corona vincientium, et quæcumque bona temporaliter transcendentia, per creaturarum partes error appetit infidelium veriora, et in æternum manentia, in

creatore omnium. simul inventura est pietas fidelium.»

Hinc infert Theophylactus: «Si, ait, cum omnia mandata fecerimus, neque tunc debemus magnum quid sentire; quantum peccamus, cum maximam partem mandatorum non perficimus, et nihilominus exollimur?»

11. ET FACTUM EST, DUM IRET (e finibus Casarea Philippii aut Paneadis, ut patet *Matth.* xvii, 21) IN JERUSALEM (ad festum Tabernaculorum, ut liquet *Joan.* cap. vii, vers. 2), TRANSIBAT PER MEDIAM SAMARIAM ET GALILEAM. — Hic enim erant in recto itinere aunti a Casarea in Jerusalem. Samarie meminit, ut suggerat rationem, quare inter decem leprosos a Christo, ut sequitur, curatos, unus fuerit Samaritanus, qui scilicet Christus transibat per Samariam, ac licet male a Samaritanis exceptus, imo hospicio exules in uno eorum vico, cap. ix, vers. 33, Samaritanum tamen curare voluit, ut pro maleficio responderet beneficium. Vide Chronotaxia, quam Commentario huic preposui, n. 38.

12. ET CUM INGREDERETUR QUODDAM CASTELLO, VER. IT OCCURRERUNT EI DEXEM VIRI LEPROSI, QUI STETERUNT A LONGE. — «Cum ingrederetur,» id est cum jam esset ingressurus. Leprosi enim, tanquam immundi, non poterant ingredi urbes, oppida et castella, ne oppidanis suam lepram, æque ac immunditiam legalem (que in lege veteri contrahabatur ex contactu leprosi et immundi) allarent; ut patet *Num.* v, 2; quare ante castellum occurrerunt Christo. Ita Theophylactus. Simili modo videmus jam leprosos non degere in urbibus, sed ante urbes erigi eis domum in via publica, in qua habitant, et elemosynam a transeuntibus petant. «Decem viri leprosi, quos morbi communicatio adunaverat,» ait Euthymius, nam aliqui «Judæi non continentur Samaritanis,» *Joan.* iv, 9. Videntur hi decem leprosi conspirasse, ut simul Jesu occurrerent, ac communi voce sanitatem flagitarent, itaque quasi manu facta Jesu clementiam expugnarent. Porro in Judæa, æque ac in Ægypto abundant leprosi, ob ingentes regionis calores, ait Galenus.

STETERUNT A LONGE, — quasi immundi, et infra cœtum mundorum, ne etiam suo halitu inficerent, alegati.

Tropologice: lepra est concupiscentia, heresis et peccatum quodlibet, ut ostendit *Levit.* xiii et *xiv*, et *Matth.* viii, 2.

Vide Gulielmum Ader medicum, lib. *De Ægyptiis Evangelicis*, part. III, qui est de elephantiasi, sive de lepra, ubi eam ex materia et causa efficiente sic definit: Lepra est morbus contagiosus totius corporis, sed maxime externarum partium, scilicet musculorum et cutis, ex humoris melancholici assatione, exustione et mala qualitate proveniens. Signa ejus æquivoca et generalia, ideoque minus certa dat sexdecim. *Primum*, inquit, est durities et carnum tubercula. *Secundum*, quædam

Ver. it
Doxia
post a
m.

Leprosi
ver. ait
dignat
voca et
propria.

Leprosi
ver. ait
dignat
voca et
propria.

dam, est cæcus, senescens, quem medici vocant morpheatum. *Tertium*, pilorum casus et decidentia. *quartum*, musculorum manus, maxime pollicis, consumptio et tabes: pollicis enim tota manus infilitur; nec inepte, inquit, pollice excisis, indeque animosa vi cordis carentes, timidosque vocant *poltrinos*, italice *poltroni*, gallice *poltrons Quintum*, est stupor et abolitus sensus partium extramarum. *Sextum*, scabies et impetigines. *Septimum*, grandines et tubercula sub lingua, a retorrido calore humido ex humore crasso congesta, ut et illic varicosæ venæ: unde lingua intumescit. *Octavum*, ardor et cutis punctura ac prurigo. *Nonum*, cutis crispata, qualis est asnerum. *Decimum*, unctiosa cutis, que asperam aquam cito respuit. *Undecimum*, infobricatio, sive quod febre careant. *Duodecimum*, si sint estuti, dolosi, mendaces et furiosi. *Decimum tertium*, insomnia cum pavore formidolosa. *Decimum quartum*, pulsus exilis et creber tardusque. *Decimum quintum*, sanguis arenosus, luridus, plumbeus et niger. *Decimum sextum*, urina alba et livida, quia cruda.

Sex deinde univoca et propria, ideoque certa lepræ signa affirmat. *Primum*, est oculorum et aurium rotunditas: corrumpitur enim pyramidalis nativa in oculo figura, carne scilicet in ossa lacrymalia, ad radicem nasi jacente, siccitate marcescit, et oculorum musculus contabescitibus, quorum deformitate in orbem fastigiatur oculi figura, ea tunc de causa rotundantur aures, absumpta *septime* pinnula. *Secundum* signum est in superciliis, tuorum depilatione et tuberculis siniarum faciem representant leprosi. *Tertium*, est in dilatatione narium: quia nempe narium partes (quæ Ruffo Ephesio alæ et pinnulæ dicuntur) exterius amplificantur et dilatantur, interius comprimuntur et subsidunt. Illud ab humorum influxu, hoc autem a carie, et interstitii narium putredine dependet. *Quartum*, in voce rauca, clangosa, et tubarum more sonora contingit, iuxta illud:

Classica ranciosos dislingit buccina bombos.

Quintum, est fœtor anhelitus totiusque corporis male sapida olidæque aura. *Sextum*, est aspectus satyricus, horribilis et visus ingratus. Quo signo, cum figura depravatione, laborum crassitie, etiamque firmitate judicaverint antiqui medici Græci confirmatos leprosos. Denique in leproso membrorum extrema, putredine et carie exesa decidunt, omnis perit corporis nitior, prorsusque humana facies transit in satyricam, ut de leproso facili dicit quod de Satyro capto ad Apollonium Platæum referi, qui *adversus* loquebatur.

Subdit deinde lepram inveteratam et perfectam esse incurabilem et exitialem, ac hominem ad mortem deducere; moriuntur enim fatiscienti inde cæco, et depauperato vitæ genio, calore nempe vivo. Ad hæc humor melancholicus, ferinus et

acer corpus erodit: lepræ vero recentis et inchoantis hæc sunt remedia, inquit: nitrum, sal, helleborus, cedria, thus, iris, argentum vivum, et vinum viperinum, maxime a Galeno commendatum. Insuper melancholia expurgatio, diæta, id est victus ratio humoris morbi contraria.

Hæc omnia et singula facilius concionator accommodabit lepræ mystice, id est concupiscentie, peccato et heresi; magna enim utrinque et clara est analogia et similitudo.

13. ET LEVAYERUNT (extulerunt clamantes, quia longe stabant, et *via* valde desiderabant a lepra curari) VOCUM (unam et unanimum ex omnium ore prodeuntem) DICENTES: JESU PRÆCEPTOR, MISERERE NOSTRI, — ut nos morbo tam gravi et incurabili liberet. «Præceptor» hic non tam doctorem significat, quam dominum, qui servis suis præcipit et jubet ea que vult: Græce enim est *ἐπιτακτα*, id est præfecte, pressæ, cuius est regere et imperare; petunt enim non ut Christus eos doceat detque præcepta virtutis, sed ut præcipiat lepræ jubeatque eam facessere: sic et Hebraice *Rabbi* non tantum magistrus, sed et dominum virumque potentem et primarium denotat: unde Theophylactus interpretatur dominum curatorem, «id quod est, ait, putare illum prope esse Deum.» Sic Cicero, lib. III *De Oratore*, ait: «Næque disjuncti doctores, sed idem erant vivendi præceptores atque dicendi.» Et *Philip.* II: «Hunc tu autorem, præceptorem omnium consiliorum totiusque vite debuisse habere.»

Porro, Lucas passim Christum vocat *ἐπιτακτα*, ut patet cap. v, 3; cap. vii, 24 et 43; cap. ix, 34 et 49. Pro quo Mattheus, cap. viii, 28; cap. xvii, 4, et alibi habet *κύριε*, id est domine: unde patet hæc duo idem significare, scilicet Dominum. Sic Galli, Germani, Belgæ dominos suos vocant magistros: *mon maître, mein meister*.

14. QUOS UT VIDIT (etse invocantes audivit; unde Theophylactus: Loco quidem, inquit, procul stant, oratione autem propinquat; «prope est enim Dominus omnibus invocantibus se in veritate,» *Psal.* cxliv), DIXIT: IRE, OSTENDITE VOS SACERDOTIBUS (g. d. Si ad eos eatis mibi que obediatis, certo a lepra mea virtute et providentia curabimini). ET FACTUM EST, DUM IRET, MIXTATI SUNT. — Jussit Christus leprosos adire sacerdotes, non ut ab eis sanarentur, hoc enim erat impossibile, *et primo*, ad honorem et observantiam ordinis sacerdotalis. *Secundo*, quia lex jubebat leprosos, si sanarentur, ostendere se sacerdotibus, ut per eos restituerentur ubi et templo, ac convicti hominum, *Levit.* cap. xiv. Porro, habebant sacerdotes sua signa, ex quibus cognoscerent lepram esse vel non esse, qualia paulo ante recensui. *Tertio*, ut probaret leprosurum fitem et obedientiam; sciebant enim ipsi se esse leprosos, nec a sacerdotibus posse curari, sed tantum declarari lepram; vadunt tamen ad eos jussu Christi, certo sibi persuadentes se hæc

Cur leproso ad sacerdotem missi Christi

ratione a Christo curandos esse, antequam ad sacerdotes pervenirent. Nisi enim hoc sibi persuasissent, utique ad sacerdotes non frivissent; ibant enim, ut ab eis declararentur a lepra esse mundati. Quarto, ut Christus sacerdos faceret testes miraculi sanationis a se facti, ut ipsi ex eo illum esse voluit agnoscerent (4).

Allogerie christum significare Christus mysticos leprosos, id est peccatores in lege nova, debere adire sacerdotes, ut in sacramento Pœnitentiæ a lepra peccati curentur et absolvantur. Sacerdotium enim legis novæ non est probare lepram, nisi fuit in lege veteri, sed probatam purgare et expiare, ait S. Chrysostomus, lib. III *De Sacerdotio*.

ET DUM IRENT — certa fide et cæca obedientia, non dijudicantes de præcepto, ait Euthymius; Græco, *inter eundem*. Verisimile est, statim ut coepissent ire, fuisse curatos, ut scirent se a Jesu curatos: unde et Samaritanus videns se curatum, illico regressus est Jesuque gratias egit. Sic solet Deus statim remunerari promptam fidem et obedientiam.

MUNDATI SUNT — a lepra, quæ apud Judæos summa erat immunditia, tam naturalis, quam legalis; præsertim quia lepra est contagiosa ac vicinos fecit leprosos et immundos.

43. UNUS AUTEM EX ILLIS, UT VIDIT QUIA MUNDATUS EST (Græce *λέπρος*, id est sanatus est), REGRESSUS EST (ex media via, reflectens iter ad Jesum suæ sanitatis auctorem), CUM MAGNA VOCE (exultante et jubilante) MAGNIFICANS DEUM, — qui per Jesum eum curarat.

46. ET CECIDIT IN FACIEM ANTE PEDES EIUS (ut profunde se humiliando summam et reverentiam exhiberet) GRATIAS AGENS (et, ut habent Græca et Syrus); ET HIC ERAT SAMARITANUS, — Ideoque alienus et abhorrens a Judæis, ac schismaticus, ut mirum fuerit eum solum Jesu Judæo tam impense gratias egisse; cum ceteri leprosi gente et religione Judæi Judæorum Jesum, a quo curati fuerant, negligerent, nec ei gratias pro tanto beneficio agerent.

17. RESPONDENS AUTEM JESUS, DIXIT: NONNE DECEM MUNDATI SUNT? ET NOVEM UBI SUNT? — Cur novem, æque ac decem Samaritanus, ad me non redeunt, nec beneficium agnoscut, nec mihi benefactori gratias agunt? nimirum novem hi, lecti de sua sanitate, pergebant ad sacerdotes, ut ab eis declararentur mundi, itaque convicti hominum restituerentur, toti de se, parum de Jesu gloria solliciti: sic et hodie in aulis principum multa officia et beneficia captant, illasque

(4) Animadvertit Wetstenius ad h. l., Jesum usum esse numero plurimi *et*, itaque, quoniam inter leprosos Samaritanos erat, quem eisdem calamitate Judæis leprosis junxerat, qui adeo sacerdotem Samaritanum debet adire. « Licet enim Jesus, ait Wetstenius, non probaret Samaritanorum cultum, non potuit tamen, quia christi questionem de cultu Dei, sed ad medicinam et potestatem pertinentem, singulos ad suos judices remitteret. »

assidue frequentant, sese humiliant, instant, obsecrant, donec obtineant; at ubi obtinuerunt, ad suos quasi cum præda avolant, non amplius comparent; quos proinde Alphonsus, Aragonum rex, *voluntarios aulos* nuncupabat, teste Panormitano, in ejus Vita.

18. NON EST INVENTUS QUI REDIRET; ET DARET GLORIAM DEO (confitendo, prædicando se a Deo per Jesum curatum a lepra, quæ erat ingens gloria Dei), NISI HIC ALIENIGENA, — id est nisi hic Samaritanus, alienus a gente et religione Judæica. Erant enim Samaritani gente Babylonii, Assyrii, Medi, etc., a Salmanasar translati in Samariam, IV Reg. xvii, 24. Syrus, *quare separati sunt, quin redierint daturi gloriam Deo, nisi iste qui est ex populo extraneo?* Hic representat Gentiles qui credituri erant in Christum, illicque gratias acturi, cum increduli Judæi eum essent sprederi. Ita videmus externos sæpe esse gratiores indigenis, quia exteri magis admirantur externos benefactores, ideoque eos magis colunt, quam indigenæ, qui familiares et concives suo benefactori, beneficium ab eo jure patriæ sibi deberi putant. Adeo, pudet eos coram cive suo se humiliare, ac suam miseriam, a qua ab illo liberati sunt, agnoscere. Jure ergo eorum ingratiitudinem hic inest Christus, ac jure potuisset eis beneficium sanitatis præstitum admovere, ut in suam lepram relaberentur; sed noluit, quia tante est ejus beneficentia, ut etiam ad ingratos se extendat. Multam ingratiitudinis acriter perstringit S. Bernardus, serm. 31 in Cant.: « Ingrati, ait, inimica est animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio. Ingrati, ait, ventus urens, siccat sibi fontem pietatis, rorem misericordie, fluvia gratiæ. » Idem, serm. *De Septem Misericordiis*: « Peremptoria res, ait, est ingrati, hostis gratiæ, inimica salutis. Dico ego vobis, quoniam pro meo sapere nihil ita displicet Deo, præsertim in filiis gratiæ, in hominibus conversionis, quemadmodum ingrati, vias enim obstruit gratiæ, et ubi fuerit illa, jam gratiæ accessum non invenit, locum non habet. »

19. ET AIT ILLI: SURGE, VADE: QUIA FIDES TUA TE SALVUM FECIT. — « Fides » qua creditisti me posse te sanare, imo reipsa sanatorum, si mihi obediendo pergeres ad sacerdotes. Hæc enim fides cooperata est sanitati tue: licet ego primarius sim sanitatis tue auctor, tamen volui ut ad eam quoque concurreret fides tua, quasi congrua dispositio; nisi enim credidisses, non fuisses a me sanatus.

SALVUM FECIT — a lepra, tum corporis, tum animæ, id est a peccatis: quare verisimile est leprosum hunc excitatum a Deo elisuisse actum contritionis de peccatis, ac per eum fuisse justificatum; insuper eum reliquisse schisma et sectam Samaritanorum, ac adhussive vere religione Judæorum; denique factum esse discipulum Jesu, ejusque baptismum recepisse; et Christia-

nium effectum, Christi virtutem et miraculum ubique prædicasse, multosque ad eum conversisse. Ad hoc enim instigat eum gratitudo, quæ hic a Christo celebratur.

20. INTERROGATUS AUTEM A PHARISEIS: QUANDO VENIT REGNUM DEI? (regnum Israel jam collapsum, sed a Messia erigendum) RESPONDENS IIS, DIXIT: NON VENIT REGNUM DEI CUM OBSERVATIONE. — « Venit, » id est venit, vel venire oportet. Est hebraismus, quia præsens ponitur pro futuro. Nota: quia Christus prædicabat, dicens: « Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum celorum; » idcirco Phariseus hic, vel discendi avidus, vel potius irridendi causa, rogat, q. d. Tu, o Jesu, prædicas tuum regnum celorum, at quando illud veniet? quando te in eo regnantem videbimus? quando Israelæ a Romanis subjugatum, per te respirantem, ac libertati redditum, felicem sub te rege vitam agere conspiciemus? Interrogat autem quæ regnatura esset, ait Euthymius, irridentes eum, ut qui villis appareret: Christus tamen huic mansuete respondit: primo, breviter hoc versu et seq; secundo, fuse vers. 22 usque ad finem capituli, de regno gloriæ in cœlis, cui prius regnum gratiæ in terris subordinatur; per gratiam enim imus ad gloriam. Ait ergo:

NON VENIT REGNUM DEI CUM OBSERVATIONE. — q. d. Regnum Dei et Messie non venit cum prævio apparatu, nec cum pompa externa militum, eorum, curraum, ut ex illa ipsam observare et certo præscire possitis, sicut regem certo adesse scitis, dum videtis prævium ejus comitatum, cum quali vos regnum Messie venturum putatis, et jam quasi proximum observatis. Non poterit observari, ait Glossa, quia non est corporale, ut putatis; sed spirituale, quod jam incepit. Quocirca Christus venit sine pompa, pauper et humilis, ut ostenderet regnum suum esse spirituale et divinum, non corporale et mundanum.

21. NEQUE DICENT: ECCE HIC, AUT ECCE ILLIC. ECCE ENIM REGNUM DEI INTRA VOS EST. — q. d. Non dicent: Ecce in Jerusalem est thronus regalis Christi, ecce ibi regnat in magnificentia, quasi alter Salomon; quia Christus non regnat in throno corporali, sed in anima spiritali, dum illam per gratiam suam regit et flectit ad omne bonum, sicque eam dirigit ad regnum celeste. « Regnum enim Dei non est esset, aut potus, sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu Sancto, » Rom. xiv, 17; malo enim hæc omnia accipere de eodem, scilicet de primo Christi adventu, quo quasi rex regnat in animis fidelium per gratiam suam; sicut enim omnia melius coherent, licet aliqui accipiant de regno gloriæ, quod erit in secundo adventu, quod hoc sensu verum est, quia scilicet regnum gratiæ Christi dirigitur, tendit et perducit ad regnum gloriæ, quod etiam corpora justorum suo fulgore aliisque dotibus decorabit, ut ab omnibus notari et observari possit.

Secundo, hoc « regnum Dei intra vos est, » id est in vestra potestate est; et videlicet Christi fidem et gratiam amplecti illique cooperari vultis, quia, ut ait Titus, « in voluntatis arbitrio postum est accipere regnum Dei. »

Tertio, « regnum Dei intra vos est, » quia Christus Deus et rex, hoc regnum prædicans et largiens, inter vos versatur. Ita Theophylactus, quem audi: « Omnino regnum Dei est more angelorum vivere, quando nihil mundanum in animabus nostris versatur, non enim longo tempore, neque longa peregrinationis opus est, sed prope nos est et fides, et post fidem divina vita. Istud ipsum etiam Apostolus dicebat: Prope te verbum fidei, Rom. x, 8. Credere enim, et secundum fidem ambulare, sicut dignum est vocatione, intra nos est. Itaque Pharisei iridebant Dominum; at ipse illos in risum convertit, ostendens quod ignorent rem, quæ intra se sit, et quæ valde facilis, si qui capere velint. Nunc enim, cum sim medius inter vos, potestis omnino regnum Dei capere, si creditis in me, et vultis juxta mandata mea vivere. »

22. ET AIT AD DISCIPULOS SUOS: VENIENT DIES QUANDO DERIDERITIS (legit interpres, *trahentur*), jam legunt *trahentur*, id est desiderabitis: VIDERE UNUS DIEM FILII HOMINIS, ET NON VIDERITIS. — q. d. Veniet tempus, illud que instat, quo ob fidem meam et Evangelii prædicationem, multa adversa, persecutiones, contradictiones, quin et Novatorum errores et hæreses patiamini, quoque angustis corporis et animi pressi, nescitis quid solatii vel consilii capere debeatis: quare tunc vel semel me videre, me consulere, a me doceri et consolari in tantis afflictionibus desiderabitis, sed frustra; nam postquam in cœlum ascendero, non amplius comparebo in terris. Quare tunc ex iis, que nunc a me auditis, vos docere, solari, dirigere debetis, donec in secundo meo ad judicium adventu, ad vos, id est vestros successores, redeam, eosque ab hæreticis, persecutoribus, tribulationibus omnibus liberem, et in regnum gloriæ meæ inducam. Dicit hoc Christus, tum ut præannuntiet persecutiones et difficultates eis adventuras, ut contra eas se obarmet, ne ex inopinato earum incursum percellantur et animo cadant, vel a fide excidant; tum ut doceat ad regnum gloriæ non nisi per tribulationes iri; tum denique ut moneat eos studioso audire et notare omnia sua dicta et facta, quæ presentia ipsius fruuntur, utpote quam brevi non sint habituri et frustra desideraturi. Ita Theophylactus, Euthymius, Titus, Beda et alii.

23. ET DICENT VOBIS: ECCE HIC, ET ECCE ILLIC (est Christus; venient enim pseudoprophete, mentientes se esse Christos, vel a Christo missos): NOLITE IRE, NEQUE SECTEMINI — illos impostores eorumque tumores; Arabicus, *ne videatis, neque festinetis*.

24. NAM SICUT FULGER CORUSCANS DE SUB COELO, IN EA QUÆ SUB COELO SUNT, FULGET: ITA ERIT FILIUS HOMINIS IN DIE SUA. — Syrus, sicut enim fulgur fulgurat e caelo, et omnia quæ sub coelo sunt illuminat; q. d. Sicut fulgur subito, celerissime, publice et manifeste ex coelo in terram delabitur et effulgurat; sic et ego subito ac inopinate redibo ad iudicium in vallem Josaphat, cum magno splendore ac gloria, ita ut omnes me videant et iudicantem audiant. Quare tunc nulla mei observatione, vel signo aut indicio erit opus, quia omnibus in toto orbe conspicuus et gloriosus apparebo. Hæc et sequentia audivimus *Matth.* xxiv, 27 et seqq., ubi ea explicuit.

25. PRIMUM AUTEM OPORTET ILLUM MULTA PATI, ET REPROBARI A GENERATIONE HAC. — Arabicus, ante hoc enim recipiet passionem multam, et reprobitur a generatione hac; scilicet a natione hac pravorum Iudeorum, ait Euthymius. Dicit hoc primo, ne Apostoli videntes eum pati et crucifigi, scandalizarent dubitanteque an ipse sit Christus; secundo, ut eum morientem discipuli emerent, ait Beda, quem glorificandum audierant, dolorem passionis, spe promissæ clarificationis mitigarent; tertio, ut eos prædicatione hac contra futura adversa obarmet; q. d., ait Theophylactus: Non admireris, si evenierint vobis tam molesta, quæ vobis de Jericho adherent dierum, quibus ego vobiscum sum. Nam et ego ipse, qui venturus sum sicut fulgur, prius passurus multa, reprobandusque ero, et ita in gloriam istam veniam; atque ita hoc vobis sit exstimulatio ad patientie virtutem; quia et vobis obvenerit gloria ex periculis.

30. SECUNDUM HÆC ERIT, QUÆ DIE FILIUS HOMINIS REVELABITUR. — q. d. Sabitus erit et inopinatus adventus meus ad iudicium, uti fuit incendium

Sodome et diluvium Noe. « Pulchre, ait Beda, dicit: Revelabitur, quia qui interim non apparetur omnia videt, tunc apparetur omnia judicabit: » sicut magister per cancellos videt omnia discipulorum facta in schola, nec tamen ab eis videtur, sed scholam ingrediens ab omnibus videtur, et singulorum facta castigat, vel laudat.

32. MEMORES ESTOTE UXORIS LOTH, — quæ perit, quia retrospexit, ait S. Ambrosius, ne scilicet sicut ipsa contra preceptum angeli respiciens retro ad Sodomam conflagramentem, versa est in statuam salis, sic et vos, contra hæc mea monita, redeatis ad vitam secularium hujus mundi, itaque cum eo pereunte et confligante, pereatis et confligretis. Vido dicta *Genes.* xix, 17, et *Sapient.* cap. x, vers. 7. Audi S. Augustinum, lib. *Quest. Evang.*, Quest. XLIII: « Quid significavit uxor Loth? eos qui in tribulatione retrospiciunt, et se a spe divinæ promissionis avertunt; et ideo statua salis facta est, ut admonendo homines na hoc faciant, tanquam condiant cor eorum, ne sint fatui. »

34. IN ILLA NOCTE ERUNT DŪO IN LECTO UNO: UNUS ASSUMETUR, ET ALTER RELINQUITUR. — Ex voce nocte quis colligat iudicium universale a Christo peragendum noctu, ad majorem hominum terrorem; sed respondeo, quam vers. 31 vocavit diem, hic vocat noctem. *Primo*, quia dies iudicii plurimis, puta omnibus reprobis, erit fatalis et calamitiosissima; nox autem et caligo symbolica sunt calamitatis. *Secundo*, quia sicut nox claudit diem et tempus operandi, sic et dies illa claudit tempus bene agendi et merendi, juxta illud: « Venit nox in qua nemo potest operari, » *Joan.* cap. ix, vers. 4. Apte ergo dies iudicii vocatur nox.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, per parabolam viduæ sua importunitate extorquentis ab iniquo iudice justitiam, docet semper esse orandum. *Secundo*, vers. 9, per parabolam Publicani penitentis, ideoque justificati pro superbo Pharisæo, docet humiles exaltari et superbos humiliari. *Tertio*, vers. 15, benedicit infantibus. *Quarto*, vers. 18, principi servanti præcepta Dei suadet consilia, ut, si velit esse perfectus, nudus nudam Christum sequatur. *Petro deinde qui id fecerat, poscenti mercedem, promittit plura in hoc sæculo, et in futuro vitam æternam. Quinto*, vers. 31, prædicit sibi instantem passionem, mortem et resurrectionem. *Sexto*, vers. 35, juxta Jericho cæcum illuminat. *Tertiam partem* audivimus *Matth.* xix, 13; *quartam*, *ibid.* vers. 16; *quintam*, *Matth.* xx, 22; *sextam*, *ibid.* vers. 29. *Supersunt ergo prima et secunda hic explicanda.*

1. Dicebat autem et parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare et non deficere, 2. dicens: Index quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, et homines non reverebatur. 3. Vidua autem quædam erat in civitate illa, et veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo. 4. Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit

infra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem revereor; 5. tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens sugillet me. 6. Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit? 7. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis? 8. Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? 9. Dixit autem et ad quosdam, qui in se confidebant tanquam justis, et aspernabantur cæteros, parabolam istam: 10. Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus Pharisæus et alter Publicanus. 11. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi quia non sum sicut cæteri hominum, raptores, injusti, adulteri; velut etiam hic publicanus. 12. Jejuno bis in sabbato; decimas do omnium quæ possideo. 13. Et Publicanus a longe stans, nolebat nec oculos ad cælum levare; sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. 14. Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo; quia omnis qui se exultat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur. 15. Afferebant autem ad illum et infantes, ut eos tangeret. Quod cum viderent discipuli, increpabant illos. 16. Jesus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, et nolite vetare eos: talium est enim regnum Dei. 17. Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud. 18. Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possideo? 19. Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus. 20. Mandata nosti: Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum et matrem. 21. Qui ait: Hæc omnia custodivi a juventute mea. 22. Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quæcumque habes vende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo; et veni, sequere me. 23. His ille auditis, contristatus est, quia dives erat valde. 24. Videns autem Jesus illum tristem factum, dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrant! 25. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. 26. Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri? 27. Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. 28. Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. 29. Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei, 30. et non recipiat multo plura in hoc tempore, et in sæculo venturo vitam æternam. 31. Assumpsit autem Jesus Duodecim, et ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, et consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de Filio hominis. 32. Tradetur enim Gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur; 33. et postquam flagellaverint, occident eum, et tertia die resurget. 34. Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant quæ dicebantur. 35. Factum est autem, cum appropinquaret Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam, mendicans. 36. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. 37. Dixerunt autem ei, quod Jesus Nazareus transiret. 38. Et clamavit, dicens: Jesu fili David, miserere mei. 39. Et qui præibat, increpabant eum et taceret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili David, miserere mei. 40. Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum, 41. dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam. 42. Et Jesus lixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit. 43. Et confestim vidit, et sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

1. DICERAT AUTEM ET PARABOLAM AD ILLOS (UT PER ILLAM OSTENDAT), QUONIAM (QUOD) OPORTET SEMPER ORARE (SYRUS, UT OMNI TEMPORE ORARENT; SIC ET ARABICUS) ET NON DEFICERE. — Capite precedenti, in fine, dixerat Christus instare Apostolis et fidelibus persecutiones et tribulationes, et dicitur

desideraturi essent videre Christum, ut ab eo auxilium et consilium peterent et acciperent. Nunc remedium contra omnia adversa eis suggerit, ac modum adeundi se, scilicet orationem; ipse enim orantes audit et exaudit, erudit, dirigit, roborat, etc.

Euchitio vole-
bant semper orare,
non unquam
sibus laborare.

OPORTET SEMPER ORARE. — Hinc haeretici, dicti Euchitio, volebant semper orare, nec unquam sibus laborare; sed stulte; scriptum est enim: « Si quis non vult operari, nec manducet, » *II Thessal. III, 10.* Hinc ergo et « semper » hic idem esse quod sedulo, perseveranter, diligenter, assidue, quantum per alia negotia licet, congruis temporibus, praesertim dum instat tentatio, persecutio et afflictio. Impossibile enim est, ut homo omni omnino tempore orat; nam aliquo tempore debet comedere, dormire, laborare, etc. Itaque et « semper » hic significat orationis non continuationem, sed perseverantiam; scilicet ut opportunis temporibus vacem. « orationi, nec ab ea desistamus, donec obtineamus id quo indigemus quodque postulamus. Unde explicans, subdit: « Et non desicere; » graece *μη ξηραίνω*, id est non defatigari. Ratio est, quia tot incurunt quotidie difficultates et erumbe, nisi tota vita hominis videatur esse tentatio et militia. Quare cum homo sit infirmus et impotens ad eas superandum, debet auxilium et robur per orationem assiduam poscere a Deo, ne succumbat. Quare tota quasi vita Christiani debet esse oratio.

Rursum « semper, » id est frequenter, crebro, statis Ecclesiae horis, atque ut nil facias, nisi praemissa oratione, quodque ad Dei gloriam non referas; sic vulgo dicimus de valde studioso: Hic juvenis semper studet, id est frequenter et diligenter studet. Ita Beda, qui et mystice addit: « Semper orat, qui semper secundum Deum operatur, » et Glossa: « Semper orat, qui semper bene agit. »

Porro « vult Dominus, » ait S. Chrysostomus, te rogando accipere, quod impetrari desideras: quanta tibi felicitas concessa est, orationibus fabulari cum Deo, quod desideras postulare! Aula et aures principum paucis patent; Dei vero omnibus voluntibus. » Alludit ad *Eccli. XVIII, 22*: « Non impediari orare semper. » Hinc et Apostolus, *Ephes. VI, 18*: « Orantes, ait, omni tempore; » et *I Thessal. V, 17*: « Sine intermissione orate. » Vide quae Irenaeus tribus locis annotavit. Tanta enim est orationis vis et efficacia, tanti effectus ac fructus, ut nihil sit quod non impetret et evincat. Audi Climacum, *Scala 28*, initio: « Oratio, si ipsius naturam seu qualitatem spectes, est familiaris conversatio et conjunctio hominis cum Deo; si autem vim seu efficaciam, mundi conservatio, Dei reconciliatio, mater lacrymarum et iterum filia, propitiatio peccatorum, pons tentationum, propugnaculum adversus impetum afflictionum, bellorum oppressio et extinctio, officium angelorum, omnium spirituum alimentum,

futura laetitia, actio sempiterna, virtutum scaturigo, gratiarum divinarum conciliatrix. » Nec his contentus, longe plura et majora subiicit: « Profectus spiritualis, nutrimentum animae, mentis illustratio, securis desperationis, spei demonstratio, tristitiae solatio, divitiae monachorum, thesaurus solitariorum, ira diminutio, speculum Religiosi profectus, dimensionum index, status declaratio, futurorum significatio, gloriae futurae indicium. » Sic de S. Caecilia (ejus hodie Roma festum solemne celebramus) canit Ecclesia: « Evangelium Christi semper gerebat in pectore suo, et non diebus neque noctibus a colloquiis divinis et oratione cessabat. Cantantibus organis Caecilia Domino decantabat, dicens: Fiat cor meum immaculatum, ut non confundar. Valerianus (ejus sponsus) in cubiculo Caeciliam cum angelo orantem invenit. » Hac jugi oratione meruit ipsa angelo dari in tutelam virginitalis, conversionem Valeriani sponsi, Tiburtini quoque quadringentorum, denique gloriosum cum omnibus martyrium.

2. DICENS: JUDEX QUIDAM ERAT IN QUADAM CIVITATE, QUI DEUM NON TIMEBAT, ET HOMINEM NON REVEREBATUR. — scilicet impius, injustus, crudelis et atheus, qui nec Dei vindictam, nec hominum obloquia metuebat, cui nec conscientia cure ardeat, nec fama. Solent enim impij, qui Deum non timeant, moveri pudore hominum, ne aulam impia admittant, ob qua publice vilipendantur, et scelerati ac infames habeantur. At hic nec timore Dei, nec pudore hominum movebatur; quare ad omnis malitiae verticem pervenerat, ait Theophylactus.

3. VIDUA AUTEM QUEDAM ERAT IN CIVITATE ILLA, ET VENIEBAT AD EUM, DICENS: VINDICA ME DE ADVERSARIO MEO. — in lite et causa forensi. Graece, *ἐπὶ τοῦ κριθίου*, quod id est ab eo qui contra me litigat. « Vindica, » id est defende jus meum, et libera meam innocentiam, justitiam, substantiam et famam, quae injuste ab adversario meo, utpote potente, in lite opprimitur. Non enim petit vindictam, sed iustitiam, ut scilicet liberetur ab injusta violentia adversarii, sibi quae id quod jure debetur, reddatur.

4. ET NOLEBAT PER MULTUM TEMPUS (partim ob severitatem et perversitatem suam, partim quia sperabat ab adversario magna munera et opes). POST HEC AUTEM DIXIT INTRA SE: ET SI DEUM NON TIMEBO, NEC HOMINEM REVEREOR, — q. d. Licet iniquus sim, impudens et perfricta fronte.

5. TAMEN QUIA MOLESTA EST MIHI HEC VIDUA, VINDICABO ILLAM (illius jus ab oppressione adversarii, illudque viduae restituum), NE IN NOVISSIMO VENTUS SUGILLET ME. — Pro « in novissimo, » graece est *ἐν τῷ τέλει*, id est in fine, tandem; in novissimo tempore. Verum Euthymius, S. Augustinus et Beda vertunt, *in finem*, id est continuum, assidue; Syrus, *omni tempore*; Arabicus, *semper*; q. d. Ne assidue veniens, mihi semper sit molesta.

SUGILLET ME. — Sugillare vel sugillo (utrumque eadem dicitur) proprie idem est quod faciem contundo et lividam reddo: dicitur a sugendo, quasi dicas: Percutiendo succum, id est sanguinem, humorem et livorem ad frontem, oculos et genas velut sugendo deduco. Ita Ambrosius Calepinus. Hoc enim proprie significat Graecum *ὑποπλάξω*, de quo dixi *I Corinth. IX, vers. ult.* S. Isidorus vero Sugillare, inquit, dicitur, quasi « sugillare, » id est, de gula alienus sanguinem sugere, uti faciunt viverrae et vulpes, quae gallinam gulam et guttur demordient, ut sanguinem earum exsugant.

« Sugillare » ergo proprie idem est quod caput verberibus obtundere, livore faciem dehonestare et sanguinis notis commaculare. Hinc metaphoricè primo, idem significat quod clamoribus caput et aures obtundere, et sic multi hic accipiunt. Unde Syrus vertit, *ne mihi molestiam omni tempore exhibeat*; Arabicus, *ne semper ad molestandum me veniat, q. d. Vindicabo jus viduae, ne ipsa in finem sugillet me, id est suis lamentis mihi caput obtundat, ac suis ejulatibus, quasi verberibus, assidue frontem auresque meas feriat, flagellet et quasi lividas reddat.* Unde S. Augustinus vertit, « ne me tædio afficiat. » Audi eum, *lib. II Quæst. Evangel.*, Quæst. XLV: « Vidua assiduis interpellationibus cessit, ut eam vindicaret, ne sibi ab illa tedium fieret; nam hoc est quod ait: Ne veniens sugillet me. » Idem, *epist. 121 ad Proteum*, cap. VIII: « Judicem iniquum, ait, saepe interpellando flexit ad audiendum, non justitia, nec misericordia pernotum, sed tædio superatum. » Sic et Beda, Euthymius, Franciscus Lucas et alii ex Graeco: sicut ergo vidua haec sua assiduitate et importunitate supplicandi viciit iudicem, sic eadem nos vincimus Deum. Audi S. Chrysostomum, *lib. II De orando Deum*, ubi hanc parabolam pelehre exaggerat: « Quod non potuit metus, hoc potuit deprecatio: ac mine quidem et ultionis expectatio non commoverunt hominem ad justitiam; ceterum ubi prodit vidua supplicans, iudicem ex terrore mansuetum reddidit. Quid igitur coniecturam est de benigno Deo, si iudicem crudelium adeo mansuetum reddidit vidua supplicans! » Adde Chrysostomus Christum hic velle ostendere summam esse orationis vim, ex eo quod etiam iniquos et immites iudices flectat ad pietatem et misericordiam.

Secundo, « sugillare » metaphoricè a corpore ad animum transfertur, et significat notam inurere, pudorem injicere, existimationem ledere, acensare; q. d. Bonam famam exuere, infamare, vitium impingere: unde Ulpianus: « Si famosa actio non sit, inquit, vel pudorem non sugillet. » Sic vulgo dicimus: Ille me sugillat, id est accusat et infamat: unde Vatablus vertit, « ne me vituperet. » Et hoc sensu videtur vertisse Noster: « ne in novissimo veniens sugillet me, » q. d. Ne improbitate mea victa, tandem me infamet, et apud

principem me accuset, itaque mihi negotium facessere non cesset, donec puniar et potestate mea a principe priver. Licet ergo impudens hic iudex nec Deum, nec homines revereret, timebat tamen sibi, et suo magistratu, ne ab officio jodicandi a principe deponeretur, ac honore et lucra suo priveretur, ideoque viduae jus suum reddidit.

Sic Trajanus Imperator ad bellum proficiens, a vidua interpellatus, ut injustam eadem filii sui vindicaret, cum se id facturum respondisset, ubi et bello revertisset, a vidua audit: « Aut jus dico, aut Imperator esse desinito. » Quare ergo descendit Trajanus, nec ante discessit, quam iudicium viduae per se ipsum pergeret. Ita habet ejus Vita et ex eo Joannes Damascenus, *Oratione pro defunctis*, et Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii, *lib. II, cap. XLV*. Ubi et addit S. Gregorius hac pietate Trajani commotum, pro eo orasse, eumque penis inferni liberasse; quod tamen Baronius, Bellarminus et alii fabulosum putant.

Allegorice: S. Augustinus, *lib. II Quæst. Evangel.*, Quæst. XLV: Vidua, ait, est Ecclesia, quae desolata videtur, donec Christus ejus sponsus oculo redeat ad iudicium, qui nunc in secreto curam ejus gerit; illa vero eripit vindictam, ut omnes scilicet mali pereant, aut conversione ad justitiam, aut amissa potestate, non piis nocent.

Tropologicè: Vidua est anima, sicut Theophylactus, quae virum pristinum, id est diabolum, exclusit, ob hoc ei adversantem, quod ei deum accedat. Iudex est Deus; qui neminem timet, nec hominis personam accipit. Vidua ergo est omnis anima desolata et afflictata, qui iudicem, id est Deum, orat, ut ab adversario, id est ab hostibus suis, liberetur. Verum quia incongruum, imo indignum est, ut Deus comparatur iudici impio et impio, ut recte ex Chrysostomo docet Euthymius, hinc potius dicitur est Christum hic argumentari, non a comparatione et similitudine, sed a minori ad majus; q. d. Si impius iudex diuturnitate precum viduae victus est, ut injustitiam verteret in justitiam, ac viduae jus suum tribueret, quanto magis id faciet Deus, qui justissimus est, imo ipsa justitia, vindicans omnem injustitiam! Ita S. Augustinus loco citato, Chrysostomus, Theophylactus, idque mox patet clare vers. 7.

6. AIT AUTEM DOMINUS: AUDITE QUID JUDEX INQUIRITIS DICIT.

7. DEUS AUTEM NON FACIET VINDICTAM INTERIORUM SUORUM, CLAMANTUM AD SE DIE AC NOCTE, ET PATIENTIAM HABEBIT IN ILLIS? — « Deus autem, » omnis justitiae dux, ait Theophylactus, iudex et vindex. Unde David, *Psal. XXXIII, 18*: « Clamaverunt justi, ait, et Dominus exaudivit eos, et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos. » Hic iniquus iudex, ait S. Augustinus, *lib. II Quæst. Evangel.*, Quæst. XLV, non ex similitudine, sed ex dissimilitudine adhibitus est, ut ostenderet Dominus, quanto certiores esse debeant, qui

perseverant rogant fontem justitiae atque misericordiae, cum apud iniquissimum iudicem, usque ad effectum implendi desiderii, valuerit perseverantia deprecantur. Unde Arabicus verit: *Avante quod dicit iudex iniquitatis: Nonne ergo conveniens Deus vindicabit electos suos, qui vocant eum die ad nocte?*

PATIENTIAM HABEBIT IN ILLIS? — Graece *μακροθυμία*, id est, longanimitas erit, puta lentus et tardus in illis, scilicet electis audiendis et vindicandis; *g. d.* Feretne Deus patienter et diu electos suos ab impiis assidue affligi, nec eos liberabit, vel impios puniet? Minime: hoc enim alienum est a Dei paterna in suos providentia; charitate et justitia. Syrus, et *protrahet spiritum suum in illos*. Alludit ad illud *Eclli.* cap. xxxv, vers. 21 et 22: «Oratio humilium se penetrat cubes,» etc. Et: «Dominus non elongabit, sed iudicabit justos, et faciet iudicium, et fortissimus non habebit in illis patientiam.» Hulo permillimus est locus *Apoel.* vi, 18, ubi animae oeciosorum pro Christo clamant ad Deum, poscentes vindictam, adiunguntque ab eo ut requiescant adhuc modicum, donec compleantur conservi eorum. Vide quae illis locis annotavi.

Moraliter: vide hic quanta sit dignitas, necessitas et vis orationis. *Necessitas*, ut per eam ab omnibus tentationibus et tribulationibus, quibus ubique et semper circumdamur, liberemur; quare sicut corpus indiget anima, ut vivat naturaliter; sic anima indiget oratione, ut vivat spiritaliter; et sicut homo vivere non potest sine respiratione, sic nec sine oratione: orando enim emittit spiritum desiderii ad Deum, et ab eo vicissim recipit spiritum virtutis desiderate, perinde ac homo respirando emittit veterem halitum, et novum attrahit ac immittit. *Dignitas*, quia per orationem colloquimur cum Deo, uti faciunt angeli. *Virtus*, quia per eam omnia adversa et dura superamus.

Audi S. Chrysostomum, lib. II *De orando Deum*: Oratio, ait, est caput omnis boni, et vitae aeternae conciliatrix: «Quante dignitatis est, miscere cum Deo sermonem! Oratio nos sociat angelis: semper enim orare angelorum est opus, qui toti in Deum intenti, docent nos, dum oramus, ut humanae naturae obliviscamur, sed occupati mentis alacritate simul et tremore, nihil respiciamus rerum praesentium, sed existimemus nos in angelorum medio consistere, idemque sacrificium cum illis peragere.» Unde mox subijci: «Quanta sapientia, quanta virtute, quanta prudentia, quanta bonitate, quanta sobrietate, quanta morum aequitate replet illos precatio et observatio! Proinde nequaquam aberravit a vero, si quis affirmet deprecationem esse causam omnis virtutis et justitiae, neque quidquam eorum que conferunt ad pietatem, venire posse ad animum, cui non adhiat deprecatio et observatio.» Subjungit deinde: «Sicut civitas quae muris cincta non est, facile venit in potestatem hostium, propterea

quod prorsus absit id quod fuerat iostium in-cursum arcendus: sic et animam non muniam precibus diabolus facile redigit in suam ditionem, nec multo negotio omni genere scelerum implet. Nam primum quidem ad animam precibus communiam non audeat propius accedere, metuens robur ac fortitudinem, quam illi deprecatio subministravit, magis vegetas animum, quam cibis vegetat corpora.» Et paulo post: «Uti piscis vita est aqua, ita tibi deprecatio. Oratio nos constituit templum Christi.» Idem, lib. I: «Sicut sol, aut lucem praebet corpori, sic anima lumen est precatio. Proinde si cuncto damnozorum est non intueri solem, quanto gravius damnum est homini Christiano, si non assidue deprecetur, neque Christi lacem orando in animum suum inducat! Per quod etiam illud assequimur, ut et mortales et temporarii esse desinamus; natura quidem mortales, sed colloquio convictique tunc agimus cum Deo, ad immortalam vitam transeuntes. Necesso est enim, ut qui cum Deo familiaritatem habet, superior evadat et morte, et omnibus quoque corruptioni sunt obnoxia.» Auctor *Imperfecti*, hom. 13 in *Matth.*: «Sicut thymiana, ait, bene confectionem delectat hominem odorantem, sic oratio iusti suavis est ante Deum.» S. Laurentius Justinianus, lib. *De ligno vitae*, cap. IV *De oratione*: «Sicut, ait, certaminis brevium non assequitur, qui antequam ad metas attingat, deficit; sic orationis fructu privatur, quisquis in illa non extiterit importunus.»

8. VERUNTAMEN FILIUS HOMINIS VENIENS, PUTAS, INVENIET FIDEM IN TERRA. — «Veniens,» ad iudicium universale, quando vel maxime liberaturus est electos suos, quos omnes omni aetate et saeculo jussit esse paratos et suspensos, ac patienter expectare illum diem, ad eumque se parare orando et bene vivendo. Erit enim hic dies subitus et inopinatus, instar fulguris, ut dicit cap. XVII, 24. *Primo*, dat enim causam, cur semper sit orandum et in oratione perseverandum, quia scilicet per longam Christi absentiam, in multis fidelibus fides est defectura, ut non credant, vel certe tenuiter credant, et vix cogitent cum redituro ad iudicium. Quare, ne et in vobis, o dilecti et electi mei, fides deficiat, continuo orate, ut Deus fidem in vobis conservet et adaugeat, ut orando et bene operando vos digne ad meum secundum adventum comparetis. *Secundo*, Christus hic dat causam, cur multi in oratione non exaudiantur: scilicet quia fides eorum labascit, ne patienter in oratione persistent, nee longanimitate adventum Domini, ut eos deceret, prestolantur.

Tertio, Theophylactus: Merito, ait, sermoni de oratione sermonem de fide connexit, quia omnia orationis basis ac fundamentum est fides, etc., declarans interim paucorum fore tunc orare, quoniam fides in paucis invenietur. Sic et S. Augustinus, serm. 36 *De Verbis Domini secundum Lucam*. *Quarto*, dicit hoc Christus, ut novum det eis

stimulum ad semper orandum, *g. d.* Sensim magis magisque fides deficit, ideo incrementum scandala et persecutiones: quare contra eas oratione assidua vos obarmate, ne iis superemini. Ita S. Augustinus, tract. 86 *De Verbis Domini secundum Lucam*, qui cum dixisset fidem esse fontem orationis, subdit: «Ergo ut oremus, credamus; et ut ipsa non deficiat fides, qua oramus, oremus: fides functio orationem, fusa oratio fidei impetrat firmitatem. Etenim, ne in tentationibus deficeret fides, propterea Dominus ait: Vigilate et orate, ne intretis in tentationem. Quid est in tentationem intrare, nisi fide exire? In tantum enim tentatio proficit, in quantum fides deficit. Et in tantum tentatio deficit, in quantum fides proficit.»

INVENIET FIDEM — perfectam, puta certa fiducia et charitate formatam. Haec enim, ait S. Augustinus loco citato, vix invenitur in terra, cum aliqui fide imperfecta et quasi semimortua plena sit fidelium Ecclesia. Sola enim fides perfecta roborat hominem ad iugiter orandum et fortiter omnes tribulationes superandum. Et sic explicat se Christus, *Matth.* XXV, 12, dicens: «Quoniam abundavit iniquitas, refrigeret charitas multorum: qui autem perseveraverit in finem, hic salvus erit.»

Porro, id maxime fiet sub finem mundi, ante adventum Christi ad iudicium, cum edent et bibent homines, dabuntque se voluptatibus, non cogitantes de iudicio, ut dixit Christus, cap. XVII, 35 et seq. *De Beda*: Cum Christus, inquit, apparuerit, magna erit raritas electorum, imo tunc fides orthodoxa in multis deficiet. «Surgunt enim pseudoprophetae, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri poterit) etiam electi.» *Matth.* XXV, 24. Et, ut ait S. Petrus, *epistol.* II, cap. V, 3: «Venient in novissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: Ubi est promissio, aut adventus ejus?» *g. d.* Negabunt Christum redituro ad iudicium, cum jam ejus reditus instabit; causam subdunt: «Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturae;» quasi dicant: Natura mundi constituit, eadem mundi cursum eodem tenore continet, et semper perpetuabit: non ergo est Deus, qui illum incidit, non est numen quod facta nostra iudicabit et puniet.

9. DIXIT AUTEM ET AD QUOSDAM, QUI IN SE CONFIDEbant TANquam JUSTI, ET ASPERNABANTUR CAETEROS, PARABOLAM ISTAM, — quae tamen vere potuit accidere: imo saepe accidit ut parabola haec simul sit historia. Est hic titulus parabola, significans quo scopo et fine parabola inducatur; scilicet ut retundat Pharisaeorum praesentiam, iactantiam et contemptum caeterorum.

CONFIDEbant TANquam JUSTI. — Graece, *μακαρολογούντες*, id est persuasi et persuadentes sibi quod sunt iusti.

Priori parabola Christus docuit unam orationis conditionem, scilicet perseverantiam; hic docet alteram, scilicet humilitatem: humilis enim oratio a Deo exauditur, superba respuitur, iuxta illud: «Oratio humilium se nubes penetrabit, et donec propinquet, non consolabitur, et non discedet, donec Altissimus aspiciat,» *Eclli.* cap. xxxv, 21. Vide ibi dicta. Porro, Patrem cum versu praecedenti, puta cum fide, ita connectunt: S. Augustinus, serm. 36 *De Verb. Dom.*: «Quia fides non est superborum, sed humilium, de humilitate contra superbiam parabolam subjicit. Theophylactus: Quia superbia, plusquam aliae passiones vexat hominum mentes, crebrius de hac monet. Glossa: Ne quis ob proximam dicta, sibi de fide cognitione vel confessione blandiatur, ostendit a Deo non fidei verba, sed opera examinanda, inter quae maxime regnat humilitas.

10. DUO HOMINES ASCENDERUNT IN TEMPLUM UT VERTERENT: UNUS PHARISAEUS (Pharisaeus superbia tumidus et turgidus), ET ALTER PUBLICANUS — humilis confessione publicanum, id est peccatorem, se agnoscentes veniamque deprecans. Vide dicta *Matth.* v, 46. Hinc publicani apud Judaeos erant infames, ideoque a magistratibus publicis arcebantur, imo vocabantur *Parisis*, id est latrones publici: nam, ut ait Suidas ex Jamblico, «vita publicanorum aperta est violentia (ob exactiones et tributa injusta), impunita rapina, negotiatio nulla ratione constans, invereconda mercatura.»

11. PHARISAEUS STANS, HAEC APUD SE ORABAT: DEUS, GRATIAS AGO TIBI QUIA NON SUM SICUT CAETERI HOMINES: RAPTORES, INJUSTI, ADULTERI; VELUT ETIAM TU, PUBLICANUS. — «Stans,» Judaei partim genuflexi orabant, partim stantes, cum longior esset oratio, sacrificium vel psalmodia: nec enim in templo sedes erant ad sedendum, nisi soli pontifici et regi, uti ostendit *Ezech.* XLVI, 2. Tamen stans additur hic, ut notet fastum Pharisaei: quod vultum erigeret in caelum, quasi cum Deo disputaturus, vel rationem mortuorum suorum initurae et exacturus; nam humilis viri, ait Theophylactus, est et aspectu humiliari; hic adfem et habitu et gestu superbus agnosceret. Unde Graece est *εραβία*, id est *consistens, erectus*; Arabicus: *Pharisaeus autem stabat orando*. Stabat ergo Pharisaeus superbus, primo, quasi securus et confidens in suis meritis, quasi Deum ad iudicium provocans; secundo, stabat primus, vs: inter primos, prope altare; tertio, stabat cervicem et vultum in caelum erecto et fixo, quasi illud sibi esset debitum. Publicanus vero stabat primo, tremens et pavidus, confitens peccata sua; secundo, stabat a longe, scilicet procul ab altari, ultimus, vel inter ultimos; tertio, vultu in terram dejecto, non audens caelum aspicere, timore et penitentiam ipso situ et habitu preferens.

Hinc allegorice Beda: Pharisaeus, ait, est Judaeorum populus, ex justificationibus legis ex-

Moraliter:

Dignitas,

necessitas,

vis orationis.

Parabola Pharisaei et publicani.

Nulla sedes olim in templo, nisi pontifici et regi.

tolens merita sua; Publicanus est Gentilis, confitens peccata sua apud se. Hoc nonnulli cum Syro referunt ad stens, q. d. Stans apud se, id est sibi innixus, sibi confusus, suis meritis insistens et incumbens. Syrus verit, *secreto*. Melius Noster « apud se » jungit cum « orabat, » q. d. Secum in animo et mente orabat; tumor enim in mente illum ita inflabat, r³ non nisi secum orare et loqui vix destinaret, coram aliis vero orare et loqui vix dignaretur. Orabat tamen more Pharisaeo, voce externa, sed gravi, tumida, inflata. Unde S. Basilus, in cap. II *Isaia*: « Grabat » apud se, » inquit, non apud Deum; « rediit enim ad se, cum in superbia crimen incidit. » Adde: « apud se, » quia Deus superbus tumide apud se orantes seque jactantes non audit.

ORABAT, — more suo; quia revera non orabat Deum, sed seipsum laudabat. Audi S. Augustinum, serm. 36 *De Verbis Domini secundum Lucam*: « Quid rogaverit Deum, quare in verbis ejus, nihil inveniret: ascendit orare, noluit Deum rogare, sed se laudare. Parum est non Deum rogare, sed se laudare, insuper et roganti (Publicano) insultare. »

GRATIAS AGO TIBI. — « Non reprehenditur, ait S. Augustinus, serm. 36 citato, quod Deo gratias agebat, sed quia nihil sibi addi cupiebat. Qui dicit: Ego me justum facio, pejor est Pharisaeo qui superbe se justum dicebat; sed inde tamen Deo gratias agebat. »

Audi S. Bernardum, tract. *De Grad. humil.*: « Gratias agit, non quia bonus, sed quia solus; non tam de bonis quae habet, quam de malis quae in aliis videt. Nonnumquam de suo trahere egerat, et festucas in oculis fratrum enumerat. Nam subdit: « iusti, raptores, » etc. Vide eundem, serm. 13 in *Cant.*, ubi docet gratiarum actionem superbam et fletam displicere Deo.

QUIA NON SUM SICUT CAETERI HOMINES. — « Dicebat saltem, ait S. Augustinus, non sum sicut multi homines. Quid est, sicut caeteri homines, nisi omnes homines, praeter ipsum? Ego, inquit, justus sum, caeteri peccatores; » q. d. Ego solus sum justus, caeteri omnes sunt scelerati. Superbus enim, ut se summa extollat, summa alios contemnit et deprimit. Haec est ejus *edacitas*, qua ita sibi placuit, ut ali omnes displiceant.

S. Gregorius, lib. XIII *Moral.*, cap. VII, in hoc Pharisaeo notat quatuor species superbiae. *Prima* est, cum quis bonum, v. g. virtutem, a se habere putat; *secunda*, cum suis meritis illud tribuit; *tertia*, cum putat se habere id quod non habet; *quarta*, cum quis vult esse singularis, ideoque alios despicit et vituperat; harum tres ultimae in hac superba et feta Pharisaei justitia clare elucent. Prima quoque in eo fuit, quia virtutem suam, non Deo, sed suo labori ascribebat, dicebatque cum Ethnico illo de Deo:

Dei vires, dei opes, animam mihi ego ipse parabo.

« Omnino enim, ait Theophylactus, si credidis-

set, quod per gratiam (Dei) haberet aliena bona, non contempisset alios, considerans quod etiam ipse nudus esset, quantum ad suam virtutem attingebat. »

VELET ETIAM HIC PUBLICANUS. — Ecce, ex vicino publicano major est Pharisaeo tumoris occasio, ait ex S. Augustino Interlinearis; Syrus, *neque sicut hic publicanus*; supple: sum publicus peccator. Ex superbia temere et falso judicat publicanum esse sceleratum, cum tamen ille jam esset ponitens et justificatus. Peccat ergo *primo*, iudicio temerario; *secundo*, contemptu publicani; *tertio*, convicio et contumelia, exprobrat enim publicano sua peccata. Audi S. Chrysostomum, in *Catena*: Non satiaverat ejus contemptum tota humana natura, sed et publicanum aggressus est. Nulla autem mala facit, qui alius conviciatur: *Primo*, audientem reddit peiorum; *et* enim peccator est, letatur invento criminis collega; *si* justus, extollitur, de se magna putans. *Secundo*, Ecclesiae communitatem laedit; hanc enim vituperant, qui eum audiunt. *Tertio*, Deum blasphemari facit. *Quarto*, illum cui conviciatur, impudentiorem facit, et sibi adversarium. *Quinto*, se statuit poenae obnoxium.

Audi S. Bernardum, tract. *De Gradib. humil.*: « Pharisaeus, dum in se singularem extollit, aliis arroganter insultat. David autem affert; ait enim: Omnis homo mendax. Neminem excipit ne quem decipiat, sciens quia omnes peccaverunt, et omnes egent gloria Dei: Pharisaeus se solum decipit, quem solum excipit, dum caeteros damnat. Propheta se non excipit a communi miseria, ne excipiat a misericordia; Pharisaeus exsufflat misericordiam, dum dissimulat miseriam. Propheta affirmat tam de omnibus, quam de se: Omnis homo mendax; Pharisaeus confirmat de omnibus praeter se: Non sum, inquit, sicut caeteri hominum. »

JEJUNO BIS IN SABRATO, — id est in hebdomada. Est synecdoche: a potiori enim die tota hebdomas vocatur sabbatum. Unde Arabibus, *jejunio hebdomadae*. Theophylactus *duobus diebus in omni hebdomadae*. Pharisaeus assertit Pharisaeos jejunare solitos feria secunda et quinta, sed nullum hujus rei citat auctorem (1).

DECIMAS DE OMNIUM QUAE POSSIDEO. — q. d. Non solum do decimas fructuum terrae, quas lex praescribit, sed et majoris et spontanea religionis studio, do decimas omnium omnino rerum, ut carnum, ovorum, piscium, etc., ad quas lege non teneor. Taxaverat hic Pharisaeus caeteros homines, quasi adulteros et injustos, quasi ipse solus esset castus et justus; castum esse se probat per jejunium, quod est mater castitatis; justum, per decimas omnium. « Contra adulterium, ait Theophylactus, gloriatur de jejunio; et delicat enim petulantia. Contra rapinam vero et

(1) Idem assertit ritaeque probat Buxtorfius, in *Synagoga Jud.*, cap. IV et XXX.

injustitiam, profert donationem decimarum omnium quae possidebat: Tantum, inquit, contrarius sum rapinae et injustitiae, ut etiam quae mea sunt expendam. » Sic et S. Ephrem, in *Catena*.

Moraliter observat hic S. Gregorius, hom. 7 in *Ezech.*: « Pharisaeus, ait, qui jejunium exhibuit, decimas dedit, Deo gratias retulit, quasi pene per circuitum suae civitatis custodia vigilavit: sed quia unum in se foramen superbiae non attendit, ibi hostem pertulit, ubi per negligentiam oculum clausit. » Idem Gregorius, in *Psal.* II *Pomilient.*: « In Pharisaei, ait, spiritu dolus fuit, qui magis videri, quam esse justus optavit. Dum ergo ea quae clamare debeuerat, taceat; miser quod sibi facendum esset clamavit. Et per superbiam, si quo in eo fuerant, minuit merita, qui humiliter contemns, altauit peccata. »

13. ET PUBLICANUS A LONGE STANS, NOLEBAT NEC OCULOS AD COELEM LEVARE; SED PERCUTIEBAT PECTORIS SUUM, DICENS: DEUS, PROPITIUS ESTO MIHI PECCATORI. — Publicanus contumeliam sibi a Pharisaeo illatam dissimulat, imo agnoscit, confitetur, et penitens veniam postulat, ideoque praes Pharisaeo justitiae. Audi S. Chrysostomum, hom. *De Davide et Saule*, tom. V: « At Publicanus procul stans, non recessit contumeliam, neque vicissim dicit convicium, non protulit ista vulgaria verba: Tunc aude mea facta reprehendere? an non sum te melior? referam tua peccata, faxoque ne unquam in haec sacra consendas atria. » Et post nonnulla: « Accepit probrum, et abluvit probrum; agnovit peccata, et deposuit peccata; et criminum accusatio facta est illi criminum remissio, et hostis insciens factus est beneficus: quot labores erant Publicano subeundi, jejunando, humili dormiendo et vigilando, bona sua egenis imperfendo, longo tempore in sacco et cinere sedendo, ut illa tam multa peccata posset deponere! At nunc cum nihil tale fecerit, simplici verbo omnem depositum iniquitatem, ac probra conviciaeque Pharisaei, qui videbatur illum contumelia afficere, pepererunt justitiae coronam, idque sine sudoribus, sine laboribus et absque longi temporis mora. »

A LONGE STANS. — Longo ab altari et Sancto, quia se eo ob peccata indignum censebat; non ita tamen longo, quin Pharisaeus illum ostendere, et ille Pharisaeum audire posset. « Cordis conscientia eum removebat, ait S. Augustinus, pietas applicabat. »

NOLEBAT (non audebat) verecundia, humilitate et reverentia) nec (vel) OCULOS AD COELEM LEVARE, — quasi se indignum aestimans, qui coelum, ubi Deus gloriosus (quem peccatis suis offenderat) residet, aspiceret; quare demissis in terram oculis, esse humiliter. Ita S. Cyrillus, in *Catena*. Rursus: « ad coelum, » id est sursum, puta ad Sanctum Sanctorum, ubi Deus super Propitiatorum et Cherubim sedebat: hoc enim

suum erat in altiore loco montis Sion, atria vero in quibus orabant Iudei, sita erant in loco montis decliviore. Ita Franciscus Lucas.

Causam dat Theophylactus, quod se indignum censeret superna visione, qui se in terram dejecterat, et maluerat terrena bona spectare et quærere. Finalem causam dat S. Augustinus: « Ut aspiceretur (a Deo), inquit, non aspiciendus, respicere sursum non audebat: premebat conscientia, spes sublebat. » Rursus hoc *gœta* significat se in familiam celestem peccasse, hoc est in angelos, quorum inspirationibus restitit; in sanctos, quorum preces defraudavit; in Deum ipsum, cuius praecepta violavit.

SEU PERCUTIEBAT PECTORIS SUUM, — in quo erat cor, id est voluntas, quae omnium peccatorum sibi fuerat origo et causa: hanc ergo percussit et verberat, quasi ream, ut ab eo poenas exigat, utque se propter eam plagis dignum ostendat, ait Euthymius; cor quodammodo pungens et excitans, ait Theophylactus. Tunsio ergo pectoris signum est penitentiae et cordis contritum. Unde hie fuit gestus olim contritens et penitens, ac etiamnum est. Haec etiam Christianorum vetus et moderna est consuetudo, ut pectus noxium tundant. Audi S. Augustinum, serm. 8 *De Verbis Domini secundum Matthaeum*: « In hoc ipso quod sonuit, Confiteor, pectora vestra futudistis. Tundere autem pectus, quid est nisi arguere quod latet in pectore, et evidenter pectus occultum castigare peccatum? Quare non facistis, nisi quia audistis: Confiteor tibi, Pater? » Et inferius: « Ergo in confessione sui accusato, Dei est laudatio. » Confitemur enim nos reos, Deum vero esse innocentem, justum et piissimum, ideoque ab eo veniam poscimus. Tundit ergo penitens pectus, ut peccatum extundat et expellat.

Tunsio pectoris igitur *primo*, est symbolum confessionis peccati, quod scilicet confitens fateatur peccati sui causam non esse aliam quam cor, appetitum et voluntatem suam in pectore latentem. *Secundo* eadem symbolum est contritionis, indicat enim cor esse corctum et contritum. *Tertio*, eadem symbolum est satisfactionis et vindictae, percussit enim pectus ut illud reum affligat et puniat. « Poenas a seipso exigebat, ait S. Augustinus, serm. 36 *De Verbis Domini secundum Lucam*, et ideo Dominus confitenti parebat. » Quocirca Isidorus Pelusiota in *Catena*: « Omnis, ait, qui propter peccata pectus percussit, Deum in tympano et choro laudare dicitur. Qui enim pectus et viscera sua compunctione percussit, et flebilium sermonum chorum adjuvans, penitentiae calaminum in pyxidem meroris lacrymarum nocturnarum intingit, morte Christi pro peccatoribus suscepta, non frustrabitur. »

DICENS: DEUS, PROPITIUS ESTO MIHI PECCATORI. — Brevis oratio, sed succulenta, sincera et efficax: q. d. Fateor, o Domine, me magnum esse peccatorem, doloeque ex infimo corde quod peccatis tuis, sed

meis gravissime tuam majestatem offenderim; ideo non aliud cogito, nisi peccata mea, que summe detestor, nec aliud a te peto, nisi ut ea mihi condones, gratiamque me emendandi et penitentiam seriam jugemque agendi largiaris. Ego enim me solum peccatorem summum esse existimo et confiteor: unde mihi soli ignosci peto, nec de aliis, utpote me melioribus, cogito aut precor. Unde Arabicus vertit, *paree mihi, quia peccator sum*; nec dicit: Peccans, sed: Peccator, quia non semel, sed sæpius peccaverat, quasi ex arte et habitu peccant. atque a conceptione et nati- vitate, peccatum priorum parentum contra- xerat. « Mihi, » *g. d.* Non fortune, non sociis, non astris, non demoni, sed mihi omne peccatum, omnem culpam adscribo.

Vers. 14. 14. DICO VOBIS, DESCENDIT HIC JUSTIFICATUS IN DOMUM SUAM AB ILLO, — id est præ illo; Græce, *κατ' ἰσχυρά*, id est ab illo; alii legunt, *κατ' ἰσχυρά*, id est ad illam, scilicet collatus et comparatus. Jam plerique codices legunt, *κατ' ἰσχυρά*, id est *quam enim ille*; Syrus, *magis*, vel *potius quam ille*. Sic quoque legit S. Augustinus, epist. 86 ad Casulanum et alibi: quia scilicet publicanus per veram humilitatem et penitentiam fuit justificatus. Phari- sæus vero per suam fictam et superbam orationem magis peccatis fuit inquinatus. Unde Bulthymus « ab illo » interpretatur, *non ille*. Est hebraismus; Hebræi enim *מִן* *min*, id est ab, usurpant pro gradu comparativo, quem sæpe adhibent, cum unum alteri præponunt, sive per gradum boni melioris, sive per illum in uno affirmati- onem, et in altero negationem. Sensus ergo est, *g. d.* Publicanus justior Phariseo domum rediit, qui eo injustior venerat in templum; justior, inquam, comparatione non directa et sim- plici, sed indirecta et negativa; quia scilicet ipse justus, Phariseus vero injustus, imo injustior quam venerat, domum rediit. « Nam, ut ait Euthymius, « qui sese adeo justificaverat, adeo condemnatus est; et qui se adeo condemnaverat, justificatus est. » Et S. Paulinus, epist. 38: « Quod justitia edificabat, inquit, superbia destruebat, etc. Ille in corde contrito, sui accusator acci- pitur, et obtinet veniam de confessis peccatis, propter gradum humilitatis, sancto illo Phariseo (quales Judæi sancti sunt) reportante sarcinam peccatorum de jactantia sanctitatis. » Et S. Bernardus, serm. 3 *De Amantiat.*: « Phariseus va- cuus rediit, quia plenitudinem simulavit. Nam Publicanus, qui exinanivit seipsum, qui vacuum vas exhibere curavit, gratiam retulit ampliore. » Audi S. Augustinum, serm. 36 *De Verbis Domini secundum Lucam*: « Quid miraris, si Deus ignoscit, quando ipse agnoscit? a longe stabat, sed cum Dominus de prope attendebat; excelsus enim Dominus humilia respicit: tremebat conscientia, spes suble- vabat, percutiens pectus penas de se exigebat; ideo Dominus contenti parebat. » Et Chrysostomus: « Conjectam cum superbia jus-

titiam superat humilitas cum peccato; superbia enim facile justitiam deprimit, at humilitas peccati pondus superat. »

QUI OMNIS QUI SE EXALTAT, HUMILIABITUR (uti a Deo humiliatus et reiectus fuit superbus Phari- sæus); ET OMNIS QUI SE HUMILIAT, EXALTABITUR. — uti ad Dei gratiam, ac adoptionem regni celo- rum exaltatus fuit humilis Publicanus. Ita Theo- phylactus: « Omnis, inquit, qui se exultat, hum- liabitur, Deo illum condemnante; qui autem se condemnando humiliat, exaltabitur a Deo justifi- cante. » Ille ergo impletur illud Salomonis. « Ante ruinam exaltabitur cor, » et ante gloriam humiliabitur, » ait Interlinearis. Vere S. Chrysos- tomus: « Humilitas, ait, latronem ante Apostolos in paradysum duxit: quod si humilitas juxta de- licta tantum potest, quid poterit justitie con- junctal et si fastus conjunctus justitie potest de- primere, quid faciet conjunctus peccato! » Et Optatus Milevitanus, lib. II *Contra Donat.*: « Me- liora, ait, sunt peccata cum humilitate, quam innocentia cum superbia. » S. Basilius, *hæc. De Humilitate*: « Phariseus, ait, justificationem am- sit per superbiam, mercedem perdidit per confiden- tiam; temerarius infra humilem et præstato- rem abjectus est, seipsum super ipsorum extollens, et non Dei iudicium expectans, sed suum ipsius profers. »

Rursus S. Chrysostomus, hom. 5 *De incomp- prehensibili Dei natura*, in Phariseo et Publicano duplicem nos jubet considerare bigam, « quarum sub altera, inquit, virtus juncta sit cum super- bia, sub altera peccatum cum humilitate: vide- bis enim bigam illam peccati virtute facile anteire, palmamque decursionis celerioris obtinere, non peccati pernicitate, sed conjugate humilitatis fa- cultate. Contra, bigam alteram virtutis retardari et vinci, non imbecillitate virtutis, sed superbie mole ac pondere. Ut enim humilitas præ summa sua excellentia peccata superat pondus, atque in cælum pervenit; sic superbia præ nimio suo pon- dere, ac intolerabili onere suæ molis prævaleat, adeo ut etiam levissimam illam et supernam vir- tutem vineat, deorsumque versus facile detrahat. » Idem, hom. 45 et 45 in *Matth.*: « Sive orationem, sive jejunium, sive misericordiam, sive pudici- tiam, sive aliud quid bonorum absque humilitate congreges, statim cuncta diffluunt, cunctaque de- pereunt. Quod etiam Phariseo accidit, qui cum ad ipsam virtutis cacumen ascendisset, amittens simul universa, descendit; quia scilicet non ha- buit matrem bonorum: sicut enim superbia om- nium malorum fons est, ita humilitas cunctarum origo virtutum. » Hucusque Chrysostomus S. Ber- nardus, serm. 13 in *Cant.*: « Magna, inquit, et rara virtus profecto est, ut magna licet operan- tem, magnum te nescias, et manifestam omnibus tuam te solum latere sanctitatem. Mirabilem te apparere, et contemptibilem judicare, hoc ego ipsis virtutibus mirabilis repulo. Fidelis revera

famulus es; si te multa gloria domini tui, etsi non exeunte ex te, tamen transeunte per te, nil tuis manibus adherere contingat. » Idem S. Ber- nardus scripsit sermonem integrum in hæc Christi verba: « Omnis qui se exultat, humiliabitur. » Denique præclare S. Leo, ad *Dioscorum*: « Tota, ait, Christiane sapientie disciplina non in abun- dantia verbi, non in astutia disputandi, neque in appetitu laudis et glorie, sed in vera et voluntaria humilitate consistit, quam Dominus Jesus ab utero matris usque ad supplicium crucis omni fortitu- dine elegit et docuit. » Plura hæc de re dixi *Ecol. x.* n. sine.

15. APPREBANT AUTEM AD ILLUM ET INFANTES, ET EOS TANGERET, — et tangendo benediceret. Doctrinam humilitatis Christus suo confirmat exem-

plo. Unde Glossa: « Humili, inquit, magistro afferuntur infantes, ut ostendatur innocens et simplex etas ad gratiam pertinere. »

16. SINITE PUEROS VENIRE AD ME, etc., TALIS EST ENIM REGNUM DEI. — Arabicus, *quia regnum Dei est corum, qui stultes sunt eis*, non in infantia, sed in innocentia, simplicitate, humilitate, etc. Unde Beda: « Non dicit: illorum, sed: talium, mores designans, non etatem. » Et S. Ambrosius: « Non pueritia, sed emula puerilis simplicitatis bonitas designatur; non enim est virtus non posse pec- care, sed nolle. » Cætera explicat *Matth. xix. 13* et seq.

35. FACTUM EST AUTEM, CUM APPROXIMARET JER- ICHO, CECUS QUIDAM SEDEBAT. — De hoc cæco a Christo illuminato dixi *Matth. xx. 29.*

CAPUT DECIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Christus ingrediens domum Zachari, illi offert salutem. *Secundo*, vers. 12, dat parabolam viri nichilis, qui suas minas inter servos distribuit, ab eisque earum lucrum reposcit. *Tertio*, vers. 29, in die Palmarum Jerusalem cum triumpho et acclamatione Hosanna, quasi Messias rex ingreditur, ejusque excidium per Titum prævidens desit.

1. Et ingressus perambulabat Jericho. 2. Et ecce vir nomine Zachæus, et hic princeps erat publicanorum, et ipse dives; 3. et quærebat videre Jesum, qui esset, et non poterat præ turba, quia statura pusillus erat. 4. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, ut videret eum, quia inde erat transiturus. 5. Et cum venisset ad locum, suspiciens Jesus vidit illum: et dixit ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. 6. Et festinans descendit, et excepit illum gaudens. 7. Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes quod ad hominem peccatorum divertisset. 8. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; et si quid alique defraudavi, reddo quadruplum. 9. Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est; eo quod et ipse filius sit Abraham. 10. Venit enim Filius hominis quærere et salvum facere quod perierat. 11. Hæc illis audientibus, adiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Jerusalem; et quia existimarent quod confestim regnum Dei manifesta- retur. 12. Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, et reverti. 13. Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, et ait ad illos: Negotiamini dum venio. 14. Cives autem ejus oderant eum, et miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. 15. Et factum est ut rediret accepto regno; et jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset. 16. Venit autem primus, dicens: Domine mna tua decem mnas acquisi- vit. 17. Et ait illi: Euge, bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris præstantem habens super decem civitates. 18. Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas. 19. Et huic ait: Et tu, esto super quinque civitates. 20. Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario. 21. Timui enim te, quia homo austerus es, tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti. 22. Dicit ei: De ore tuo te ju- dico, serve nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, et